

“EEN EINDJE OM MET JAC. P. THIJSSE”

A. Coops, Heimans en Thijssse Stichting, Hugo de Vries Centrum, Plantage Middenlaan 2c, 1018 DD Amsterdam

Voordracht, gehouden op 29 september 1995 in het Natuurhistorisch Museum Maastricht, voorafgaande aan de onthulling van een herinneringsplaquette bij het geboortehuis van Jac. P. Thijssse en de presentatie van een Jac. P. Thijssse-wandeling door Maastricht.

Als ik mij vanmiddag strikt houd aan de titel van mijn verhaal, dan komen we niet ver.

Wie de verhalen van Thijssse leest, over het doet er niet toe welke onderwerpen, heeft dat al gauw in de gaten.

Thijssse beschrijft terreinen, die over heel Nederland verspreid liggen, en hij schrijft ook over tal van vogels en planten, waarvoor de gemiddelde Nederlander in 1995 uren lang op stap moet om ze te zien.

En dan wordt “een eindje om” al gauw “een dagreis op excursie”.

En ik wilde eigenlijk maar tien minuten met Thijssse op stap. Nu is het gelukkig ook niet helemaal waar, dat Thijssse alleen maar over verre en bijzondere ervaringen schrijft. We moeten wel beseffen, dat hij gedurende zijn leven in verschillende mooie streken van ons land heeft gewoond. En in zijn tijd was je in iedere stad of dorp dicht bij de natuur. Dicht bij de natuur van de duinen bij Bloemendaal,

van het eiland Texel, van het polderland rond Woerden; ja zelfs vanuit Amsterdam was je in Thijssse's tijd binnen tien minuten midden in de natuur.....

Voor het waarnemen van veel natuurverschijnselen, waar Thijssse over schrijft, hoeven we ook nú echt niet zo ver op stap.

U hóéft niet naar Groningen. Ja, wel als u per se de Brandganzen langs de waddenkust wilt zien foerageren.

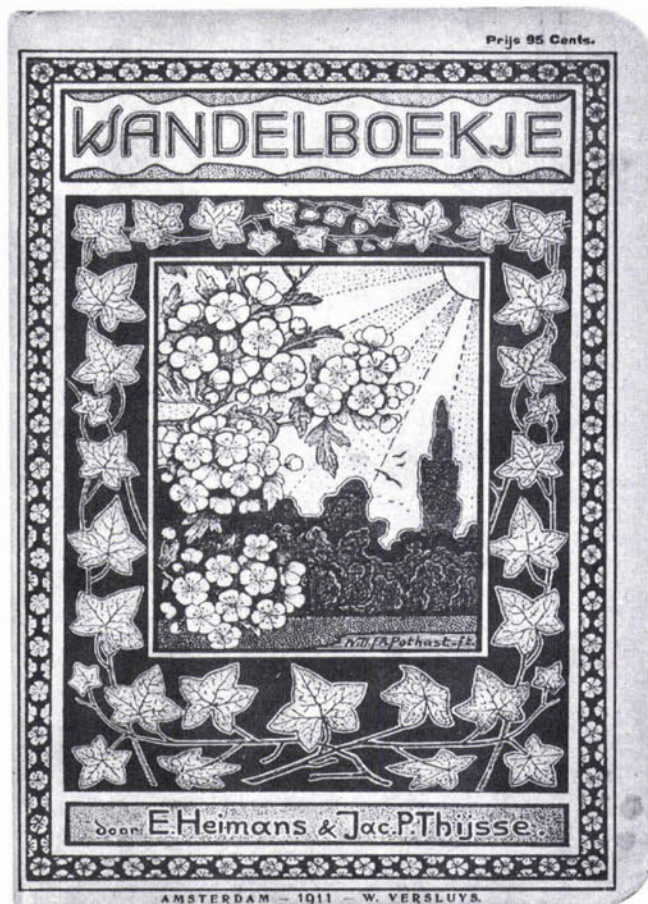
En ik móét niet naar Zeeland. Wél, natuurlijk, om de Herfstschroeforchis te aanschouwen, als ik daarop mijn zinnen heb gezet.

Maar als ik dat er nu niet voor over heb - je kunt tenslotte ook niet álles wensen - dan blijft er in eigen omgeving nog genoeg over om je (met of zonder boek van Thijssse in de hand) te verbazen. Of als je dat wilt je kennis van de natuur te vergroten.

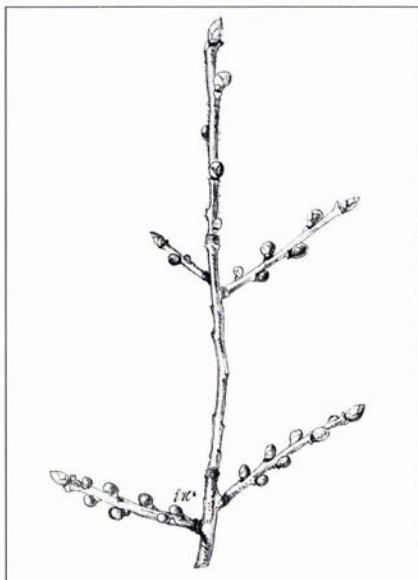
Tal van vogels komen in of boven de stad. Heel wat planten zijn óók tussen de straatstenen interessant, en zeker langs de oevers van de Maas in en bij Maastricht. Het komt allemaal gewoon naar ons toe, maar alleen als we het met het geduld en het opmerkingsvermogen van een Thijssse willen opwachten.

Een paar jaar geleden is er een boek verschenen over exotische, verdwaalde dieren, die binnen de gemeente Amsterdam voorkomen, en die daar soms een tijd lang blijven hangen. Het boek heeft de veelzeggende titel: “Er zwemt een haring in het IJ”. Al die haringen, Chinese krabben en noem maar op zijn natuurlijk opmerkelijke vondsten, en dan moet daar direct iemand worden opgezet om er een gedegen inventarisatie van te maken. Al zou ikzelf dat nooit doen. Maar ik ben dan ook geen Amsterdammer. Ik loop liever in het vroege voorjaar een paar Amsterdamse grachten om, om te zien dat direct na de vorst, soms al in januari, die karakteristieke Amsterdamse iepen in bloei komen.

Dat is voor mij nog altijd een indrukwekkende ervaring, die ik nog niet zo heel lang koester. Maar toen ik zo'n 30 jaar geleden in Amsterdam kwam te werken op het kantoor van Natuurmonumenten, wist ik natuurlijk dat de bomen langs de Herengracht, die je

Omslag van het beroemde “Wandelboekje voor Natuurvrienden” dat elf herdrukken beleefde (1900; 5e druk 1911).

Iep: twijgen met (ronde) bloemknoppen en de bladknop aan het einde (tekening Eli Heimans, 1897).

Muurbloem met Oranjetip (tekening Jac.P. Thijssse, 1897).

door het raam kon zien, iepen waren. En dan ineens, in februari, kwamen de takken, die vlak voor het raam hingen, vol met kleine, roze-achtige bolletjes.

De bloemen van de iep.

Het duurde nog geen week. Toen werden die bolletjes kleine propjes groen.

De vruchten van de iep.

En weer later, toen er al volop blad aan de iepen zat, lagen de grachten bezaaid met bruine, vliezige vruchtjes, die van de takken waren gewaaid.

Vroeger nooit op gelet of misschien nooit gezien!!

Alle bomen (boomsoorten) hebben bloemen en vruchten. In het voorjaar zijn de kaarsen van de kastanje prominent aanwezig. Wie kent ze niet. De gele trossen van de esdoorns zijn al even opmerkelijk. Heel feestelijk.

Maar dat geldt lang niet voor alle bomen. Omdat ze zo hoog zijn, en de bloei bijna altijd bovenin plaatsvindt, blijft een heleboel bloei verborgen. Je moet daarvoor de boomkruinen naar je toe halen, als het ware. Thijssse liep dan ook bijna altijd met een kijker, ook als hij "een eindje om" ging.

Hebt u wel eens de bloemen van een spar gezien, van een douglas? Een lariks?

Of, laten we het bij inheemse soorten houden, de katjes van een gewone eik, of een gewone beuk? Die bloeien namelijk lang voor we in de zomer en herfst opmerkelijk worden op de eikels en beukenootjes, eigenlijk

direct na het uitlopen van de eerste bladknoppen van de eiken en beuken.

Een paar weken geleden is van de hand van Thijssse een boek verschenen over "Eik en Beuk". Het is een boek over een paar heel gewone (nou ja, wat is gewone) bomen. Thijssse schreef het zo'n zestig jaar geleden als tekst voor een Verkade-album, maar die tekst verdween in een kast, en kwam pas een paar jaar geleden boven water. Ik heb die

tekst goed gelezen, en daarbij vielen een paar zaken op.

Allereerst dat Thijssse een groot opmerkingsvermogen had. Hij bezat de gave van niet zo velen om aan schijnbaar simpele zaken een interessante achtergrond te ontgutselen. Verder had hij de gave om daarover op een onderhoudende wijze te vertellen.

In de derde plaats kon hij - als hij zijn indruk-

Jac.P. Thijssse met kijker en notitieboekje in 1910 op Lindeheuvel, Bloemendaal (foto: eigendom Heimans en Thijssse Stichting).

dan 'gaat de stengel rechtop staan en breed jek rug en
 de bruchelbozen jek openen met overlangeke of
 zelfs door een juuklike luchtstroom rug en heet
 gaad kan nog groeien op de donkerste plekken van he
 de grasvelden. De meeste andere planten hebbe voor he
 van het licht en dat is in het beukenbosch alleen
 rojan tot einde Mei. We hebben in het bosch onder de
 enkele lentemaanden groeien & bloeien en enkele andere
 in den zomer met weinig licht kunne stelen. De blo
 ook de Maagdepalm, maar dan toch liefot naar
 aby open plekken. In Tiverste, in de Achterbaach kan
 mooie kruipplantje dus ook lamelyke debruys in
 en mooie blauwe bloemen, die al in April onthuis
 voorschyn kome in de kerst en zelfs het wel een d
 bloeien] Als het heel goed wil dan krygt die ma
 an het echte Boschvioletje, dat egerlyk ook een allyd
 thuis. Of in al dit Boschvioletje op geenerlei roffe

Fragment uit een manuscript van Thijssse bestemd voor het
 Verkade-album "Eik en Beuk" (1934/1995).

ken had geordend - daarover een interessant
 verhaal schrijven. Dat kunnen we ook nu nog
 vaststellen, als we bijvoorbeeld een paar van
 zijn albums lezen.

Van Eik en Beuk heb ik het handschrift mo-
 gen ontcijferen, en daarbij bleek, dat Thijssse
 nog een vierde talent bezat: wat hij noteer-
 de, was in één keer goed. Je vindt in zijn ma-
 nuscript dan ook zelden een doorhaling.
 Thijssse was wat dat betreft te vergelijken met
 Mozart, die naar men zegt ook de muziek, die
 hij in zijn hoofd had in één keer, en met vaart
 op papier zette. Welnu, Thijssse is in dat op-
 zicht onze Mozart. Hij moet het ook met een
 zekere vaart hebben opgeschreven, want hij
 schrijft ook heel enthousiast, waardoor je
 geboeid blijft lezen.

Een dan is er nog een vijfde gave, die we haast
 posthuum zouden kunnen noemen, en dat is
 het feit, dat zijn verhalen, bijvoorbeeld die
 over de Eik en de Beuk, in vele opzichten nog
 up to date zijn.

Zodat we ook nu nog het nodige van Thijssse
 kunnen leren. Dat alles heeft te maken met
 "het eindje om" van onze titel. Het is immers
 vaak zo, dat ons tal van dingen in onze direc-
 te omgeving gewoonweg niet opvallen.

Dat komt misschien, omdat we er nooit op
 gewezen zijn hoe onderdelen van onze na-

tuur in werkelijkheid functioneren.

Dat is niet alleen een kwestie van weten,
 maar ook van geïnformeerd willen worden.
 Die informatie kan van anderen komen; maar
 ook van onszelf, namelijk door gewoon goed
 te kijken, te luisteren enz.

De ecologische zonering, zo vol betekenis
 voor het groenbeheer in een stad als Maas-
 tricht, is natuurlijk ook heel interessant voor
 ons "eindje om". Dan moeten dus brede ber-
 men, plantsoenen en groenstroken, net zo-
 als parken, veilig te bereiken zijn voor wan-
 delers. Zoals er stadsrondwandelingen zijn
 langs de historische panden in de binnenstad
 zouden er groene circuits moeten zijn in de
 wijken, die niet alleen bedoeld zijn als hon-
 denuitlaatgebied, maar vooral om een rond-
 wandeling te stimuleren langs de interessan-
 te natuurlijke mogelijkheden, die in uw rap-
 port* zijn opgesomd. Thijssse, die in zijn tijd al
 een pleidooi hield voor het scheppen van
 heemtuinen en -parken, zou er enthousiast
 over zijn, als hij nu uw ideeën had kunnen
 beluisteren voor het penetreren van de stad
 met ecologische verbindingen. Zo'n ecologi-
 sche structuur zou hij natuurlijk een andere
 naam geven, misschien wel "groene eindjes
 om" of "natuurwandelstroken" of zoiets,

maar dat doet er niet toe. Iedere tijd heeft zijn
 eigen jargon.

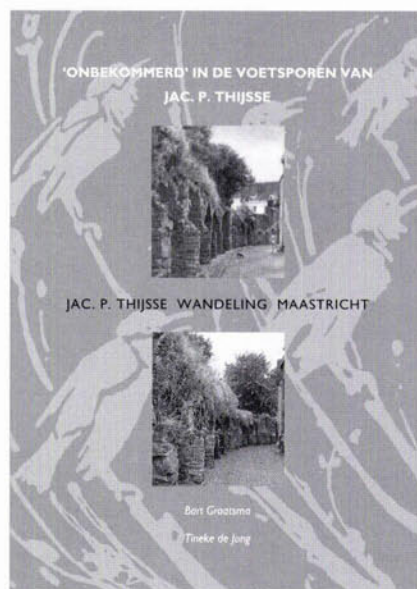
Thijssse zou er ook voor pleiten, dat er infor-
 matie zou zijn over dat "ecologische groen",
 gemakkelijk beschikbaar voor de wijkbewo-
 ners. Informatie per groencircuit en liefst
 aangepast aan het seizoen. Graag ook per-
 soonlijk overgedragen, bijvoorbeeld door
 mensen met een zekere natuurlijke gave om
 de dingen aantrekkelijk te vertellen. Een
 mooie taak voor mensen, die na hun arbeids-
 jaren nog een nuttige functie willen vervullen
 voor hun mede-Maastrichtenaars. Waarom
 ook niet.

Tenslotte nog dit. Ik ben me wel bewust, dat
 ik het "eindje om" vanmiddag probeerde te
 lopen binnen de stedelijke sfeer. De werke-
 lijkheid is vaak anders, want iedereen, die
 "een eindje om" wil, probeert dat buiten te
 doen, als het kan natuurlijk vanuit de woning.
 Maar dat is niet iedere stadsbewoner gege-
 ven. Hij of zij gaat dus "een blokje om". Dat
 kan een wereld van verschil betekenen.

Waar het echter bij Thijssse altijd om gaat, is
 de opmerkzaamheid, of zoals hij het noem-
 de: de natuursport, een term die we nu niet
 meer gebruiken.

Je hoeft daarbij ook niet te denken aan een
 amechtig hijgende lange-afstands-jogger, nee,
 in de zin van Thijssse is een sportief "eindje
 om" nooit ver weg.

*) Taken Landschapsplanning bv. Roermond, 1995. Ecologi-
 sche zonering. Basis voor het beheer van het openbaar groen.
 Gemeente Maastricht, Dienst Publieke Werken en Sport.

Publikatie Jac. P. Thijssse-wandeling
 Maastricht (1995).